

פרפראות בפרשה

לעילוי נשמת
הרב הפ"ץ בן אסתר זצ"ל

מרחשון התשפ"ה
מפטיר למה תאמר יעקב (ישעיה מ)

פרשת לך לך

עלון פרפראות בפרשה וחיידושי תורה מ'א' ועד ת' על פרשת השבוע עניינא דיומא ממפרשי ומדרשי חז"ל
התשובות מסודרות לפי סדר א-ב

בפרשת לך לך 126 פסוקים = יבא דודי לגנו, עבדים

בפרשה מצוות עשה אחת והיא מצות מילה, שנאמר (בראשית יז) זאת בריתי אשר תשמרו ביני וביניכם ובין זרעך אחריו המול לכם כל זכר. (ספר החינוך)
מזלו של חודש מרחשון הוא מזל עקרב המשתייך לסיוד המים. אין מים אלא תורה, שנאמר (ישעיה נה א): הוי כל צמא לכו למים (בב"ק פב א). איתא
במשנה (אבות ב י) והוי מתחמם פנגד אורן של חכמים, והוי זהיר בגחלתו שלא תפנה; שנשיכתו נשיכת שועל, ועקיצתו עקיצת עקרב, ולחישתו לחישת
שָׂרָף, וכל דבריהם פגחלי אש. עקרב ר"ת יעושים באימה רצון קונס, כי חודש מרחשון הוא לאחר חודש אלול ותשרי בו עבדו הצדיקים את ה' בריבוי
תפילות ומצוות ובכוחם להשפיע ישועות לכלל ישראל.

הטעם שקוראים במפטיר למה תאמר יעקב (ישעיה מ) משום שנאמר בה: מי העיר ממזרח צדק יקראהו לרגלו ותן לפניו גוים ומלכים ירד יתן פעפר חרבו
קש נדף קשתו. ודרשונו חז"ל (מצודת דוד) על אברהם אבינו שהיה בארם שהוא במזרח בכל מקום מדרך כף רגלו היה קורא את הצדק לעזוב האלילים
ולהאמין בה' וכאומר ומי העירו הלא אנכי ה'. כשהרג את כדלעמר והמלכים אשר אתו. (לבוש סימן תרסט)

ויאמר י-הנה אל אברהם לך אברהם, לך אברהם (יב א) בגימטריא גשם. (343) מה הגשם הזה בזמן שהוא צורך בעבים אין אדם יודע מה טיבו, כיון שירד לארץ כל אדם נהנה
ממנו, כך אתה בעודך במקום אחד אין טבעך יוצא בעולם, ומה הגשם הזה מביא ברכה לעולם אף אתה והנה ברכה, ומה הגשם הזה מגדל הצמחים אף אתה
ואגדלה שמך. ואעשה לגוי גדול סופי תיבות כלי הוא ר"ת כהנים לויים ישראלים. ועוד כלי גימטריה ס' רמז ס' רבוא יצאו ממך נאבךך רמז לברכת
כהנים שיש בה ס' אותיות. (רבינו אפרים) רמז שלכך נקרא אברהם גימטריה מטר עם הכולל שהועיל לעולם כמו מטר. (פני דוד להחיד"א). ואיתא במדרש (בר
ל ט ב) רבי ברכיה פתח (שה"ש א. ג) לרתי שמניף טובים שמן תורק שמך אמר רב ברכיה למה היה אברהם אבינו דומה לצלוחית של אפופילסמון מוקפת
צמיד פתיל ומונחת בזוית ולא היה ריחו נודף כיון שהיתה מיטלטלת היה ריחו נודף כך אמר הקב"ה לאברהם אבינו טלטל עצמך ממקום למקום ושמן מתגדל
בעולם. ובמד"ר - רבי יוחנן פתר קרייא באברהם אבינו. בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא (בראשית יב. א) לך לך מארץך וממולדתך למה היה דומה
לצלוחית של פוליסון שהיתה מונחת בזוית אחת ולא היה ריחה נודף בא אחד וטלטלה ממקומה והיה ריחה נודף. אף כן אמר הקדוש ברוך הוא לאברהם
אברהם הרבה מעשים טובים יש לך הרבה מצוות יש לך טלטל עצמך בעולם ושמן מתגדל בעולמי.

אל תירא אברהם אנכי מגן לך שרך הרפה מאד (טו א) בזכות בניך העתידים לצאת ממך ולשמוע בהר סיני אנכי י-הנה א-להיך ו- לא י-הנה לך. זה מגן לך.
מגן לך בגימטריא מעגל (143). כלומר דבור אנכי מגן בפני עון העגל שנאמר (ישעיה מט טו) גם אלה תשפחנה, מה שאמרת אלהיך ישראל אשכחנו, ו
אנכי י-הנה א-להיך שקבלת עליך ייחוד שמי לא אשכח לעולם. ד"א אנכי - א' שהאמת ביחודו של עולם שנאמר (יטו) והאמן בי-הנה. נ' שבחרת בתורה
שיש בה נ' שער בונה, כ' שקיימת ברית מילה שניתנה לעשרים דור. י' שניסיתיך בי' נסיונות ועמדת בכולם. כל אלה מגינים עליך. (רבינו אפרים)

ואברהם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן. (יב ד) אמר הקב"ה לאברהם: אתה יצאת מבית אביך בן חמש ושבעים שנה, אף הגואל שאני עתיד
להעמיד לבניך יהיה בן חמש ושבעים שנה, כשתבוא תשועה על ידו לישראל, ואי זו זו אסתר המלכה שמנין שנותיה היו חמש ושבעים שנה כמנין הדס"ה,
ושנת התשועה הרי לך חמש ושבעים שנה. ובזכות שרה שחייתה מאה עשרים ושבע שנה זכתה אסתר למלוך על שבע ועשרים ומאה מדינה. (ילקוט האזובי)
ששה נקראו בשמותם עד שלא נולדו, ואלו הן: ישמעאל, ויצחק, ומשה, וישיהו, ומלך המשיח. ישמעאל מניין? שנאמר: הנה הרה וילדת בן
וקראת שמו ישמעאל (טו יא). ולמה נקרא שמו ישמעאל? שעתידי הקב"ה לשמוע באנתק העם ממה שבני ישמעאל עושים להם באחרית הימים. יצחק
שנאמר: אבל שרה אשתך ילדת לך בן וקראת את שמו יצחק (יז ט); ולמה נקרא יצחק? י', על י' נסיונות צ', שרה היתה בת צ' כשהולידה. ח', שנימול
לח. ק', ק' שנים היה אברהם כשהוליד. משה, (בראשית ו ג) לא ידון ריחי באדם לעלם בשגם בגימטריא משה. שלמה, הנה בן נולד לך פי שלמה יהיה שמו
(ד"ה א כב ב), על שם שלום ושקט שהיה בימיו. יאשיהו, הנה בן נולד לבית דוד יאשיהו שמו (מ"א יג ב), שנרצה כשה על גבי המזבח. מלך המשיח, יהי שמו
לעולם לפני שמך נגון שמו (תהלים עב יז), שהוא עתיד לייאן לעכו"ם. (פרקי דר"א לב) (ילקוט"ש תורה מה)

תמצא במילה שכתוב י"ג בריתות, וזו היא אחת מן המצוות ששקולות כנגד כל התורה כולה. מילה שבת תפילין. מילה ניתנה בי"ג בריתות כנגד י"ג מידות
שהתורה נדרשת בהם. שבת דכתיב (נחמיה ט ב) ואת שבת קדשך הודעת להם וימצוות וחקים ותורה צוית להם ביד משה עבדך. פירש ראב"ע נמצא שבת
שקול כנגד תורה מילה ותפילין, תורה דכתיב (שמות יג ט) למען תהיה תורת י-הנה בפיך, נמצא שהם נקראים תורה. ובברכת מילה שמברכים על הכוס אשר
קידש לדין מבטן אסמכתא דכתיב (ישעיה נט יז) וילבש צדקה כשריו. וזהו והאמן בי-הנה - כשמתחזק במצות אמונה, ויחשבה לו צדקה - מזה יבוא לקיים
לי-הנה כי טוב כי לעולם חסדו.

מה הטעם שאומרים הודאה בברית המילה בפסוק זה? לפי שאמרו חז"ל (ברכות נד ב) ארבעה צריכין להודות: יורדי הים, הולכי מדברות, ומי שהיה חולה
ונתרפא, ומי שהיה חבוש בבית האסורים ונצא. הולד עד עתה היה חבוש בבטן אמו ואין לך יוצא מן האסורין יותר מזה, לפיכך מודים ומשבחים עבורו.
(הרא"ש)

רמז בפרשה לענייני צ' פעמים אמן, קדושה, מאה ברכות ולימוד תורה בכל יום -
והאמן פי-הנה ויחשבה לו צדקה. (טו ו) נרמז לנו בזה שצריך האדם לענות בכל יום תשעים אונים, ארבע קדושות, מאה ברכות, ובזכות מצוות אלו ובזכות
חמשה חומשי תורה שקיבלנו השי"ת עוזר לישראל. ואיתא בזוהר חדש (תיקונים דף ככו יט) צדיק יהו"ה בכל דרכיו, ומרחם על בריותיו בצדקה, אין צדקה
אלא תפלה, צ' אונים, ד' קדושות, ק' ברכות, ה' חמשה חומשי תורה, וזהו צדקה תרומם גוי (משלי יד לד), ועליו נאמר לאברהם (בראשית טו ו) ויחשבה לו
צדקה, וכשהוא רוצה בה נאמר בה (ישעיה נט יז) וילבש צדקה כשריו. וזהו והאמן בי-הנה - כשמתחזק במצות אמונה, ויחשבה לו צדקה - מזה יבוא לקיים
מצות צדקה' במחשבה טהורה ובכוונה שלימה. עוד יפירש והאמן פי-הנה - איך בא לאמונה שלימה, ויחשבה לו צדקה - על ידי שמקיים מצות צדקה' בשלימות.
(עבד המלך)

ואברהם בן תשעים ותשע שנה בהמלו בשור ערלתו. (יז כד) אברהם בעת המילה היה בן צ"ט שנים. צדיק"ק ט"ת בגמטריא תרי"ג. (613). איתא (נדרים
לב) גדולה מילה, שקולה פנגד כל המצות שבתורה. שנאמר: הנה דם הברית אשר פרת י-הנה עמכם על כל הדברים האלה. אלמא ברית מילה חשובה
ככל הדברים האלה. (הרא"ש). גרית בגמטריא תרי"ב ויהוד עם מצוות המילה הרי זה תרי"ג. (הש"ל"ה הקד)

ויצל א-להים מעל אברהם. (יז כב) פרש"י - לשון נקה הוא כלפי שכינה. ולמדנו שהצדיקים מרפבו של מקום. האבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב הם
מרכבתו של מקום, ודוד המלך הוא רגל רביעית שבמרכבה (זוה"ק ח"ג רסב ע"ב). והנה אברהם, יצחק, יעקב, דוד בגמטריא תרי"ב (652), כמנין רבתיים.
זהו שאמר הכתוב (תהלים סח יח) ריב א-להים רבתיים, היינו האבות ודוד דהם המרכבה מספרם רבתיים. (זרע אפרים)

ישו של אברהם רומז למרכבה, כי סופי התיבות של: כסא, כרוב, נשר, אריה, אדם, הם אותיות אברהם ללמדנו כי אברהם תחתיהם. (הרמ"ע מפאנו - מאה קשיטא ט)

ויהי בימי אמרפל מלך שניער אריוף מלך אלסר כדלעמר מלך עילם ותדעל מלך גוים. (יד א)
איתא במדרש פליאה (ק"ב) צדיקים אינן אוכלים אלא מן הגזל, ואינן אוכלים אלא מן המבושל, ואומרים כדלעמר.
הביאור בזה – אינן אוכלים אלא מן הגזל הכוונה שהצדיקים מסתפקים במה שיש להם ואומרים בכל דבר את ראשי התיבות גם זו לטובה, ועוד אומרים
מבשל ר"ת מסתפקים במה שיש להם, ואומרים כדלעמר שהוא ר"ת כל מה דעביד רחמנא לטב עביד. (דברי יוסף, ילקוט משה)

שאלות

- א. רמז בפרשה למה שאמרו חז"ל (שבת נג.) שהלכה כשמואל בנייני ורכב באיסורי.
- א. ואת בריתי אקים את יצחק אשר תלד לך שרה למועד הנה בשנה האחרת. (יז כא) יצחק נקרא ידיד מבטן לפי שקודם שנולד נתקדש למצוה זו שנאמר אבל שרה אשתך ילדת לך בן ונקראת את שמו יצחק ונקמתי את בריתי אתו. היינו מילה. בשעת המילה המכרף אומר: "אשר קידש ידי מכתן, חזק בשארו שם, וצאצאיו חתם באת ברית קדש. על פן בשכר זאת אל חי חלקנו [צורנו], צנה להציל ידיות שארינו משחת למען בריתי אשר שם בכשרנו. ברוך אתה ה' פורת הברית. (שבת קלז ב) רמז לברכה בברית המילה מהפסוק ואת בריתי אקים את יצחק. ביקש הקדוש ברוך הוא להוציא פהונה משם, שנאמר: והוא כהן לאל עליון. כיון שהקדים ברכת אברהם לברכת המקום – הוציאה מאברהם. שנאמר: ויברכהו ויאמר ברוך אברהם לאל עליון קנה שמים נא רץ וברוך אל עליון. אמר לו אברהם: וכי מקדימין ברכת עבד לברכת קונו? מיד נתנה לאברהם. (נדרים לב ב) לכאורה קשה שהרי גם אברהם הוא מזרעו של שם.
- ג. ויראו אתה שרי פרעה ויהללו אתה אל פרעה ונתקח האשה בית פרעה. (יב טו) מה הטעם דכתיב ג' פעמים פרעה בפסוק.
- ד. ויאמר א-להים אל אברהם ואתה את בריתי תשמר אתה ונרעה אחריה לדלתם. (יז ט) מה הטעם דכתיב לדלתם בכתיב חסר.
- ה. ומלפי צדק מלך שלם הוציא לחם ונין והוא כהן לאל עליון. (יד יח) פרש"י - מדרש אגדה: הוא שם בן נח (נדרים ל"ב ע"ב). איתא בחז"ל שנח למד תורה דכתיב (ז ב) מפל הבהמה הטהורה העמידה להיות טהורה לישאל. כתיב (כה כב) ותלך לדרש את י-הנה לבית מדרשו של שם (בראשית רבה טג,ו) נח למד תורה ובנו שם אף פתח בית מדרש שם ועבר שם למדו האבות. באיה סוגיה עסקו יחד אברהם אבינו ושם בן נח כשנפגשו לאחר הצלת לוט.
 - ו. ראה בפרשה שהנפטר מן המת אל יאמר לו 'לך לשלום', אלא 'לך בשלום'.
 - ז. ויאמר א-לני י-הנה במה אדע כי אירשנה. (טו ח) מה הטעם שרק על בשורת ארץ ישראל שאל במה אדע ואילו על בשורת הבנים נאמר (טו ו) והאמן בי-הנה ויחשבה לו צדקה.
- ח. ויהי ריב בין רעי מקנה אברהם ובין רעי מקנה לוט והפנעני והפרזי אז ישב בארץ. (יג ז) פרש"י - לפי שהיו רועים של לוט רשעים, ומרעים בהמתם בשדות אחרים, ורועי אברהם מוכיחים אותם על הגזל. והם אומרים: נתנה הארץ לאברהם, ולו אין יורש, ולוט יורשו ואין זה גזל. והכתוב אומר: "הפנעני והפרזי אז ישב בארץ" – ולא זכה בה אברהם עדיין (בראשית רבה מא,ו) לכאורה קי"ל קרקע אינה נגזלת לעולם (סוכה לא, ב"ק צה). אם כן לא זכה בה כנען מלכתחילה שהרי נפלה בחלקו של שם? אמאי קורא אותם רשעים.
- ט. בתאריך זה בדה ירבעם בן נבט מלך ישראל חג מלכו, דרש להם זהו חודש האסיף ובו ראוי להיות חג.
- ט. והוא יהיה פרא אדם ידו כפל ידו כל בו ועל פני כל אחיו ישפן. (טו יב) פרש"י - לקטים והפל שונאין אותו ומתגרין בו. לכאורה למה בישר לה המלאך בשורה זאת, היה יותר טוב שהיא לא תדע מהתכונות השליליות שבו.
- י. בתאריך זה נולד בנימין בן יעקב אביו ע"ה ונפטרה רחל אמנו ע"ה.
- י. בעצם היום הנה נמול אברהם וישמעאל בנו. (יז כו) באיזה תאריך נמול אברהם אבינו ע"ה.
- כ. ויאמר א-לני י-הנה במה אדע כי אירשנה. (טו ח) מנין הדורות שישבו ישראל על אדמתם עד גלות בבל כנגד מנין התיבות שאמר אברהם אבינו לקב"ה בברית בין הבתרים.
- כ. ואברהם מברכה ומקללה אור ונברכו בה כל משפחת האדמה. (יב א) מה הטעם שבברכה נאמר לשון רבים מברכה, ובקללה לשון יחיד ומקללה.
- ל. וינגע י-הנה את פרעה נגעים גדלים ואת שרי אשת אברהם. (יב יז) מתי זה היה?
- מ. איתא (בב"ק צג.) אמר רב תנן: המוסר דין על חבירו – הוא נענש מחילה. שנאמר: ותאמר שרי אל אברהם חמסי עליה (טז ה) והני מילי דאית ליה דינא בארעא. פירשו התוס' - ובימי שרה היה ב"ד של שם קיים. אמר רבי יצחק: אוי לו לצועק יותר מן הנצעק. תניא נמי תני: אהד הצועק נאחד הנצעק במשמע, אלא שממקורו לצועק יותר מן הנצעק. כתב הרמ"א - אסור לבקש דין מן השמים על חבירו שעשה לו רעה ודוקא דאית ליה דינא בארעא וכל הצועק על חבירו הוא עונה תחלה. ויא"א דאפי' לית ליה דינא בארעא אסור לצעוק עליו אא"כ הודיעו תחלה (הר"ן פ"ק דר"ה) (שו"ע ח"מ תכב א). מה היה עונשה של שרה אמנו ע"ה שמסרה דין לשמים באומרה: ישפט י-הנה ביני וביניך. (טז ה)
- ג. ומלפי צדק מלך שלם הוציא לחם ונין והוא כהן לאל עליון. (יד יח) פרש"י - מדרש אגדה: הוא שם בן נח (נדרים ל"ב ע"ב). כיצד נהיה שם בן נח כהן והרי לא היתה העבודה קודם מתן תורה אלא בבכורות. ויפת היה הבכור שנאמר (יא כ) אחי יפת הגדול.
- ג. ושרי אשת אברהם לא ילדה לו ולה שפחה מצרית וישמה הגר. (טז א) מה הטעם דכתיב ולה שפחה מצרית ולא כתיב 'ולו שפחה מצרית', דקי"ל (גיטין עז ב) מה שקנתה אשה קנה בעלה.
- ס. ואתה תבוא אל אבתיך בשלום תקבר בשיבה טובה. (טו טו) פרש"י - אביו עובד עבודה זרה והוא מבשרו שיבא אליו? למדך שיעשה תרח תשובה (בראשית רבה לח,ב). לכאורה קשה דלעיל כתיב (יא לב) וימת תרח בתרן. פרש"י - לפיכך קראו הכתוב 'מת', שהקדשעים אף בחייהם קרוים מתים. דמשמע שתרח היה רשע בסוף חייו.
- ע. וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי ואתרי כן יצאו ברכש גדול. (טו יד) לכאורה הול"ל ואת הגוי אשר יעבדו דן אנכי, מאי וגם לרבות.
- ע. ויקחו את לוט ואת רכשו בן אחי אברהם וילכו והוא ישב בסדם. (יד יב) מה הטעם דכתיב את ואת, מה בא לרבות, את מי ומה עוד לקחו.
- פ. איזה מצוה אם קיים אותה בעודו בן נוח (גוי) ואח"כ נתגייר, פטור מלקיימה, ואיזה מצוה אם קיים אותה לפני שנתגייר אינו מועיל כלל וחייב לחזור ולקיימה.
- צ. וינגע י-הנה את פרעה נגעים גדלים ואת שרי אשת אברהם. (יב יז) כמה מיני נגעים היו לפרעה באותו הלילה. רמוז בתיבה גדלים.
- צ. ולאברהם היטיב בעבורה ויהי לו צאן ופקר וחמרים ועבדים וישפחה ואתנת וגמלים. (יב טז) מה הטעם שהסכים לקבל מתנות מפרעה וממלך סדום לא רצה לקבל. שנאמר (יד כב-כג) הרימתי ידך אל י-הנה אל עליון קנה שמים נא רץ. אם מחוט ועד שרוף נעל נאם אקח מכל אשר לך ולא תאמר אני העשיתי את אברהם.
- ק. וישבו ויבאו אל עין משפט הוא קדש ויכו את כל שדה העמלקי (יד ז) מה הטעם דכתיב הוא קדש וקרי היא קדש.
- ר. אברהם ישב בארץ פנען ולוט ישב בערי הפקר ויאהל עד סדם. (יג יב) מה הטעם דלא כתיב ויאהל בסדם אלא כתיב עד סדם.
- ש. ויהי ריב בין רעי מקנה אברהם ובין רעי מקנה לוט והפנעני והפרזי אז ישב בארץ. ויאמר אברהם אל לוט אל נא תהי מריבה ביני וביניך ובין רעי ובין רעיך כי אנשים אתם אנתונו. (יג ז-ח) כיצד אמר אברהם ללוט אל נא תהי מריבה ביני וביניך והמריבה היתה בין רועי אברהם לרועי לוט. ועוד מהי פי אנשים אתם אנתונו ואם הם לא אחים מותר לריב?
- ת. ויהי פי יראו אתה המצרים ואמרו אשתו זאת וקרגו אתי ואתך חיו. (יב יב) למה היה ירא יותר מהרציחה מאשר עבירה עם אשתו. הלא הוזהרו על הרציחה כמו על אשת איש. והוא משבע מצוות בני נח (ע"ז, שפיכות דמים וגילוי עריות, א- אבר מן החי, ב- ברכת ה', ג- גזל, ד- דינים).

תשובות

- א. **אריזת מלך אלסר** (יד א) אריזת הוא שמואל (שבת נג.) ונקרא אריזת על שם שההלכה כמותו בדינין, דאריזת לשון מלכות היא - לא רכא ולא בר רכא היינו לא מלך ולא בן מלך (בב"ב ד.) והכי פירושו אריזת מלך אלא סר, כלומר אלא מאיסור דהלכתא כרב. (דעת זקנים)
- א. **אשר קידש ידיו מכתן** ר"ת **אקים**. (דעת זקנים, בעה"ט)
- ב. בכור היה לו לירש הכהונה מן הדין – ונטלה לאברהם אע"פ שאינו בכור. א"נ מכל בניו של שם קאמר ולבסוף ניטל משאר בניו וניתנה לאברהם לבדו. (תוס' ד"ה להוציא כהונה משם – נדרים לב ב) היינו אברהם לא זכה בכהונה בגלל שהיה מזרעו של שם אלא בגלל עצמו וזהו שאמרו הוא כהן ואין זרעו כהן פירושו שלא זכה זרעו בכהונה מחמתו. (הר"ן, מושב זקנים)*
- ג. ג' חדשים היה אברהם במצרים, לפיכך הזכיר ג' פעמים **פרעה** בפסוק. וכנגדם הזכיר ג' דברים **במקנה בפקס וכוהב** (ג ב) ולעולם ג' תיבות קודם **פרעה** כי תחלה נקראו המצרים את האשה א', ונקראו אתה שרי ב', ונקרא האשה בית ג', וחטא בג', אחד שציער לאברהם, וגוי שציער לישראל חייב מיתה א', ואחד שרצה לעשות עם שרה עבירה והיא אשת איש ב', ורצה להרגו אם היה יודע שהוא בעלה, לכך לקה ג', בראתן א', בעצירת רחם ב', בעצירת מי רגלים ג'. (הרוקח)*
- ד. דור המדבר לא מלו – לכך כתיב **לדרתם חסר** לרמז כי דור המדבר אינם נמולים מפני שלא נשבה להם רוח צפונית כדאיתא ביבמות (עב). (משך חכמה)
- ה. הלכה במשה מסיני עסקו יחד - מלך שלם הוציא ר"ת **משה**. (פנחה רזא)*
- ו. **ואתה תבוא אל אבתיה בשלום תקבר בשיבה טובה**. (טו טו) איתא (ברכות סד.) וְאָמַר רַבִּי אֲבִין הֲלוּי: הַנִּפְטָר מִחֲבָרוֹ אֵל יֹאמֵר לוֹ לֵךְ בְּשָׁלוֹם, אֵלָּא לֵךְ לְשָׁלוֹם, שְׁהָרִי יִתְרוֹ שְׂאֵמֵר לוֹ לְמַשֶּׁה לֵךְ לְשָׁלוֹם, עֲלֶה וְהַצְלִיחַ. דָּוִד שְׂאֵמֵר לוֹ לְאֲבִשְׁלוֹם לֵךְ בְּשָׁלוֹם, הֲלֹךְ וְנִתְלַה. וְאָמַר רַבִּי אֲבִין הֲלוּי: הַנִּפְטָר מִן הַמֵּת אֵל יֹאמֵר לוֹ לֵךְ לְשָׁלוֹם, אֵלָּא לֵךְ בְּשָׁלוֹם, שְׂנֵאֲמַר: וְאִתְּהָ תְּבֹא אֶל אֲבִתְיָ בְּשָׁלוֹם.*
- ז. זכות מיוחדת חשב שצריך על ארץ ישראל, מאחר ושלטו שם שבע אומות ועתידיה היתה להילקח מהם ולהעבירה לעם ישראל. לעומת בשורת הבנים שהיה עתיד לקבל שלא על חשבונם וחובתו של אף אחד אחר. (ר' יצחק איצקוביץ מוואליזין) א"נ מלשון ירושה שלא יהיה לה הפסק כלל מפני שיגרום החטא. על זה ענה לו **קחה לי עגלה משלשת** שעל ידי הכפרות שאני נותן לבניך יתכפרו עוונותיהם ותתקיים בידם הארץ. (ר' רפאל הכהן כ"ץ מהמבורג)
- ח. חזקה יש להם לפי שעל ידי מלחמה יכולים לקנות בכח. כדאמרין (גיטין לח.) עמון ומואב טיהרו בסיחון. (פנחה רזא)
- ט. ט"ו מרחשון – בדה ירבעם בן נבט מלך ישראל חג מלבו, במקום ט"ו בתשרי. דכתיב (מ"א יב לג) וַיַּעַל עַל הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה בְּבֵית אֵל בְּחַמְשָׁה עָשָׂר יוֹם בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁמִינִי בַּחֹדֶשׁ אֲשֶׁר פָּדָא מִלְּבַד [מִלְּבַד] וַיַּעַשׂ חֵג לְבָנָי יִשְׂרָאֵל וַיַּעַל עַל הַמִּזְבֵּחַ לְהַקְטִיר. פרש"י - דרש להם הוא חודש האסיף ובו ראוי החג להיות 'בדא מלבו' - לשון כוב. כתב המלבי"ם - לפי שקרבן העולה נעשה ע"י כהני הבמות, אבל להקטיר קטורת עלה ירבעם בעצמו על המזבח, שעשה את עצמו דוגמת הכהן הגדול, וכמו שביום הכפורים נכנס הכ"ג לפני ולפנים להקטיר קטורת, עלה הוא על ראש המזבח להקטיר שם קטורת.
- ט. טבעו הוא כדי שתדע איך לחנוך, ואין זו נבואה ודבר זה תלוי בבחייה. דומיא דאימיה דרב נחמן בר יצחק אמרי לה פלגא: בריה גנבא הנה. לא שבקמיה גלוני רישיה. אמרה ליה: פסי רישיה, פי היכי דתייהוי עלקא אימתא דשמיא, וקבעי רחמי. (שבת קנב ב) אמרו לאמו בנך גנב יהיה אמרה לו כסה ראשך, כדי שתהיה עליך יראת שמים, ובקש רחמים. (טעמא דקרא)
- י. י"א מרחשון נולד בנימין ונפטרה רחל אמנו ע"ה. בשנה הראשונה של יעקב אבינו בארץ, לאחר שובו מחרן. בנימין מת בן מאה ותשע שנים. (ספר יובלים, מדרש תשא)*
- יא. י' בתשרי הוא יום הכיפורים – דאיתא (ילקוט"ש) רבן גמליאל אומר: שלח אברהם וקרא לשם בן נח ומל את בשר ערלתו, וישמעאל בנו, **בפעם היום** בגבורת השמש, בחצי היום בעשור לחדש ביום הכיפורים. כתיב התם (ויקרא כג כח): **וכל מלאכה לא תעשו ביום הזה**, וכתיב הכא **בפעם היום הזה** ובכל שנה ושנה הקב"ה רואה דם ברית מילתו של אברהם אבינו ומכפר על עוונותיהם של ישראל, שנאמר (ויקרא טו ז): **כי ביום הזה יכפר עליכם**. (פדר"א פכ"ט) (מושב זקנים) (דעת זקנים)
- כ. כ"ב דורות ישבו בני ישראל על אדמתם עד גלות בבל. כנגד כ"ב אותיות שאמר אברהם אבינו לקב"ה **א-דני** - הנה במה אדע פי איך שנה. כנגד כ"ב אותיות אלפא ביתא. זהו שכתוב (תהלים קה מה) וַיִּתֵּן לָהֶם אֲרָצוֹת גֹּיִם וַיַּעַמַל לְאֻמִּים יִירָשׁוּ. **בעבור ישמרו חקיו** – כ"ב אותיות של התורה. (ר' יהודה החסיד)
- כ. כהנים מברכים את ישראל – וזהו **ואברכה מברכיה** לשון רבים. כדאיתא (סוטה לה ב) אָמַר אֲבִי: נִקְטִינָה, לְשָׁנִים קוֹרָא פְּהָיִים, וְלֵאחֲדָה אֵינִי קוֹרָא פְּהָיִ, שְׂנֵאֲמַר: אָמַר לָהֶם – לְשָׁנִים, וּמִקְלָלָה לְשׁוֹן יְחִיד זֶהוּ בִלְעָם שָׂבַא לְקַלֵּל אֶת יִשְׂרָאֵל. וּמִקְלָלָה אָמַר בְּגִימְטְרִיא **ובלעם הבא לקלל את בניך**. (428) וּמִקְלָלָה בְּגִימְטְרִיא **כקוסם**. (הרוקח) תרגום יונתן - וַאֲבָרְכָה יְת פְּהָיִא דְפָרְסִין דִּיהוֹן בְּצִלוֹ וּמְבָרְכִין יְת בְּנֵהּ **ובלעם דמלטט יתהוון אילוט** וַיִּקְטְלוּנִיהָ לְפִתְגָם דְחָרְבַּ וַיִּתְבָּרְכוּן בְּךָ פֶל וַיַּרְעִית אַרְעָא. א"נ לפי שהמברכים מרובים על המקללים. (החזקוני)*
- ל. ליל הסדר הוא ליל פסח – נַנְעִיָם בְּגִמְטְרִיא **זה בחג פסח** (173). (הרוקח)
- מ. מ"ח שנים נמנעו מחייה – איתא במדרש (ב"ר פרשה מה) כל מי שהתניק אחר מידת הדין, לא יצא שפוי מתחת ידיה [של מדת הדין]. ראויה היתה שרה להגיע לשני אברהם [למספר השנים של אברהם שנפטר בגיל מאה שבעים וחמש]. ועל ידי שאמרה, **ישפט י-הנה ביני וביניך**, נמנעו מחייה מ"ח שנה.*
- נ. נח נתן לו הכהונה כשיצא מהתיבה והקריב קרבנו. (מושב זקנים) כדאיתא (תנחומא ואתחנן) רבי פנחס בשם רבי יוחנן בשם רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר: נח (עם) כשהוא יצא מן התיבה, הכישו הארי ושברו, ולא היה כשר להקריב קרבן, והקריב שם בנו תחתיו.
- נ. נכסי מלוג היתה ולא היה רשאי למכרה. (רבינו בחי') נכסי מלוג היינו נכסים (רכוש) שְׁהָאֵשָׁה מְבִיאָה לְבַעְלָהָ עִם נְשׂוּאָתָהּ, או שְׂבָאִים לָהּ בִּירֵשָׁה או בְּמִתְנָה לְאַחַר נְשׂוּאָתָהּ; מְנַכְסִים אֵלָּה רִשְׁאֵי הַבַּעַל לְקַבֵּל רַק אֶת פְּרוֹתֵיהֶם (הַרְחָחִים שֶׁהֵם מְכִנִּיסִים), אוּ הַנְּכָסִים עֲצָמִים אֵינֵם שִׁנְיִים לוֹ אֵלָּא לְאִשָּׁה בְּלֶבֶד, וּלְפִיכָה אֵינִי אֲחָרָא לְאַבְדָתָם אוּ לְנִנְקֵיהֶם. (ב"ק צ.) דאיתא במדרש - אמר רשב"י: הגר בת פרעה הייתה. כיוון שראה פרעה מעשים שנעשו לשרה בביתו, נטל בתו ונתן לה. אמר: מוטב תהא בתי שפחה בבית זה, ולא מטרונה (גבירה) בבית אחר. (בראשית רבה, פרשה מ"ה, פסקא א') וְשָׂמָה הָגֵר לִכְךָ נִקְרָאָה הַגֵּר הא אגריך, כלומר הגר שטב על צניעותך. (רבינו בחי')
- ס. סמוך למיתתו חזר בתשובה – כשיצא אברהם מאצלו היה רשע ולכך קראו מת, אבל לאחר מכן שב מרשעו. (הרע"ב)
- ע. עבודה זרה שלהם בא לרבות (רבינו אפרים) – כדאיתא במדרש (ילקוט"ש עה"ת ר"ח) וַתְּהִי צִעָקָה גְדֹלָה בְּמִצְרַיִם כִּי אֵין בֵּית אֲשֶׁר אֵין שָׁם מֵת וגו' (שמות יב ל) רבי נתן אומר וכי לא היה שם בית שלא היה שם בכור. אלא מכיון שהיה [הבכור] לאחד מהן מת היה עושה איקונין שלו ומעמידה בתוך ביתו ואותו היום נשחקה ונדקת ונורת. והיה אותו היום קשה בעיניהן כאילו אותו היום קברוהו. ולא עוד אלא שהיו המצריים קוברים בתוך בתיהן והיו הכלבים נכנסין דרך הכוכין ומחטטין ומוציאין את הבכורות מתוך כוכיהן ומתעתעים בהן וקשה היה בעיניהן כאילו אותו היום קברום. וזהו נַגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָן אֲנִי.
- ע. עיריית אשתו של לוט ואת שפחותיה גם לקחו, וזהו **את לוט**, וְאֵת רַכְשׁוֹ לְרִבּוֹת אֵהֲלִיו צֹאן בָּקָר וּגְמָלִים. (הרוקח)
- פ. פריה ורביה – אם קיים אותה בעודו בן נוח (גוי) לפני שהתגייר ואח"כ התגייר, פטור מלקיימה. מה שאין כן בברית מילה, עובד כוכבים שנתגייר כשהוא מהול צריך להטיף ממנו דם ברית, וקיומו אינו כלום ואינו מועיל כלל. (משך חכמה הפטרת לך לך)*
- צ. צ"ג מיני נגעים היו לפרעה באותו לילה, וכמנין **גדלים**. (93) (הרוקח)
- צ. צרי עין היו הסדומים – לפיכך לא רצה לקבל מהם וזהו שאמר הנביא (משלי כז) **אל תלתם את לתם רע עין**, אבל המצרים אינם כך. א"נ כדי שיאמינו לו שהיא אחותו. א"נ משום שהקב"ה הבטיחו וַאֲבָרְכָה לָהּ רִצָּה שִׁתְּלַה הָעוֹשֵׂר רַק בְּקַבְ"ה. מכאן שאדם צדיק אין לו ליהנות ממון של אדם רשע שבוה העולם לא עשה טובה ממנו. (מושב זקנים) א"נ כיון שהיה זה לבילי פסח היתה בעיה של שכר שבת ויו"ט. לפיכך לא רצה ליקח אפילו שכ"ט. (חת"ס)*
- ק. קידש אברהם אבינו ע"ה את שמו של הקב"ה בכבשן האש – לפיכך כתיב **הוא קדש**. (הרוקח)
- ר. רעים וחטאים היו אוננים סדום לפיכך כתיב **עיד סדם**, וכתיב (יט א) וְלוֹט יָשָׁב בְּשַׁעַר סָדָם, שהיה ביתו בחומה ולחון. (החזקוני)
- ש. שלוחו של אדם כמותו – אם השליח הוא שוגג אפילו בעבירה שלוחו כמותו. שלוחו לוט חשבו שהם צודקים כיון שלוחו היה בן אחיו של אברהם א"כ מגיע לו ירושה בארץ. **פי אנשים אחים אנהנו** ורועיך שוגגים והריב שלך הוא ממש מדין שלוחו של אדם כמותו – ובשוגג נחשב שלוחו. (חת"ס)*
- ת. תאוות העריות בכל עת ובכל יום ואז אין מספר לחטאיהם אבל אם יהרגוהו לא יחטאו כי אם פעם אחת. (מושב זקנים) ועוד לפי שהיו יראים המצרים פן יצעוק עליהם למלך. (דעת זקנים)

מקורות / חידוין *

ב. וְכִי מְקַדְמִין בְּרַכַּת עֶבֶד לְבְרַת רַבּוֹ? לְפִיכָּה הוֹצִיא הַקְּהָלָה מֵאַבְרָהָם. כתב הר"ן ז"ל אף על גב דאברהם הוא מזרעו של שם לא זכה בכהונה מחמת שם אלא מחמת עצמו. וקשא על ישוב זה כיון דאברהם אבינו עליו השלום לא היה הוא עצמו כהן אלא זרעו אחר כמה דורות בעת שניתנה הכהונה וכיון דהכל הם מזרעו של שם מאי חזית למתלי הדיכה באברהם ולא תתלה אותה בשם שהוא אבי הראשון והיה כֶּהֱן לְאֵל עֵלְיוֹן (בראשית יד, יח)? והתוספות ז"ל נמי הקשו קושיא זו ותירצו בדוחק עיין שם. ונראה לי בס"ד דידוע אברהם אבינו עליו השלום היה עקד שאינו מוליד ואם כן נפסק החבל של אבותיו המקשר התולדות זה בזה ומה שהוליד אחר כך נתן לו הקדוש ברוך הוא כח חדש של הזרעה שעשאו בריה עקד הזרעה ולכן כל זרעו עד סוף כל הדורות לא יתייחסו אלא רק אליו שחבל אביו נפסק ואין לו חלק ונחלה בזרעו של אברהם ולא שום שייכות כלל. ובוה פירשתי בס"ד מה שאמר על אברהם אבינו **כִּי אֶחָד קְרָאתִיו נְאֻמְךָ וְנֶאֱרָהוּ** (ישעי' נא, ב) פירוש מתחיל בו מספר אחד מצד התולדה כי חבל אביו נפסק כיון שילדו עקר אך אני ואברהם אחר כך בכח ההזרעה ואברהם הוליד בניו. ובוה יתורץ הקושיא לנכון שאם לא הקדים שם הברכה לאברהם אבינו לא היה אברהם אבינו נולד עקר ואז ממילא זרעו עד דור שניתנה להם כהונה וגם שאחריהם כולם יתייחסו לשם מכה קשר התולדה שאז הכהנים נקראים זרעו של שם שזכו לכהונה מכה ראש בית אב הוא שם שהיה כֶּהֱן לְאֵל עֵלְיוֹן. אמנם כיון שהקדים הברכה ניטלה כבוד הכהונה וניתנה לאברהם כי אברהם אבינו נולד עקר ובוה נפסק החבל שהיה משוך בתולדה מן שם ונעשה אברהם אבינו הוא ראשון בתולדה אחר שנתן לו הקדוש ברוך הוא כח הזרעה להוליד ונמצא הכהנים יתייחסו לאברהם אבינו עליו השלום. אך מקשים איך סלקא דעתיה דשם להקדים ברכת עבד לקונו? ונראה לי בס"ד בתחלה לא עלה על דעתו לברך את השם יתברך עם ברכה של אברהם אבינו אלא נתעורר לברך את אברהם אבינו בלבד ואחר שברך את אברהם אבינו אז בא לדעתו שצריך לברך את השם ובירך ויגה דלא היה לו לסמוך ברכה של הקדוש ברוך הוא עם ברכה של אברהם אבינו אלא היה ראוי שישתק עתה ויברך את הקדוש ברוך הוא אחר שעה אחת דאז לא תהיה ניכרת הקדימה. ובני יידי כבוד הרב יעקב נר"ו פירש שם חשב לברך אברהם אבינו עליו השלום תחלה להמשיך על ידי ברכתו שפע לארץ ואחר כך בירך את הקדוש ברוך הוא להמשיך שפע על ידי הברכה שיעקב נר"ו פירש שם חשב לברך אברהם אבינו עליו השלום תחלה להמשיך על ידי ברכתו **וְשִׁמְיָם** (בראשית ב, ד) דארץ נבראת תחלה ונענש מדה כנגד מדה הוא הקדים ברכה של הנשפע קודם ברכה של המשפיע. לפיכך הכהונה שהיא משפעת לעולם כי הכהנים הם המבשרים לישראל תלקח ממנו ותנתן לאברהם. ועוד נענש מדה כנגד מדה הוא לא הקדים ברכה של הקדוש ברוך הוא שדינה להיות היא ראשונה לכך הכהונה שנותנת לבעלה חלוקה ראשונה דכתיב (ויקרא כא, ח) **וְקִדְשָׁתוּ** לכל דבר שבקדושה לברך ראשון ולפתוח ראשון וליטול מנה יפה ראשון תלקח ממנו ותנתן לאברהם שנתן כבוד לברכתו שעשאה ראשונה אף על פי שצריכה להיות אחרונה, עד כאן דבריו נר"ו. (בן יהודע שם)

ג. כתב החת"ס – שרה אמנו שהתה בבית פרעה במשך ששה חודשים, והיתה אז מלכה במצרים, ולאחר ששה חודשים נתנגע פרעה בנגעים גדולים ובעל כרחו החזיר את שרה לאברהם אבינו. (דרשות החת"ס ח"א דף צד)

ה. **הוּא יַעֲקֹב מוֹטְמָן בְּבֵית עֶבֶר י"ד שָׁנִים כו'.** יצא משם ובה לו לארם נמצא כשעמד על הבאר כו'. ויש לדקדק דא"כ מבית עבר אחר שהיה שם י"ד שנים הלך לארם נהרים וקרא כתיב יעקב מבאר שבע וילך חרנה ואמרין במסכת חולין בפ' ג"ה כי מטא לחרן כו' וחזר למקום שהתפללו אבותיו וכו' וסולם היה עומד בבאר שבע כו' מכל ז' מוכח דמבאר שבע הלך לחרן ולא מבאר שבע לבית עבר ואחר י"ד שנים הלך לחרן ויש ליישב דבית עבר נמי בבאר שבע ולא הלך כלל מבאר שבע לבית עבר אלא שהיה מוטמן בבאר שבע בבית עבר מפני יראת אחיו עד אחר י"ד שנים הלך משם לחרן ותו לא מידי ויש רמז במלות באר שבע שיש בו אותיות עבר וארבע עשרה ועוד נראה דאביו יצחק נמי היה לו בית המדרש כדאמרין ביומא יצחק זקן ויושב בישיבה היה כו' וכל שלשה מדרשות של שם ושל עבר ושל יצחק בבאר שבע היו ורמז בבאר שבע אותיות ש"ם עב"ר א"ב. (חידושי אגדות – מגילה יז.)

- ו. **אֵל יֵאמֵר לוֹ לָךְ בְּשָׁלוֹם, אֵלָּא לָךְ לְשָׁלוֹם.** מקשים אם כן איך אמר דוד המלך ע"ה לאבשלום לך בְּשָׁלוֹם וכי חס והחילה דוד המלך ע"ה לא ידע לדייק לישנא? ונראה לי בס"ד כי דוד המלך ע"ה היה מתכוין בדבר זה על אותיות בְּשָׁלוֹם שיש בשמו של אבשלום, דידוע אותיות שם האדם הם צינורות השפע שלו, כמ"ש הרב ערבי נחל ז"ל בסוד הפסוק נֶפֶשׁ תִּהְיֶה הוּא שָׁמוֹ, ודוד המלך ע"ה נתכוון לטובתו לעורר לו אותיות בְּשָׁלוֹם שבשמו שהיו מוריקין לו שפע, אך כיון דנפיק כהאי לישנא מפומיה דדוד מלאכ פלעל הדיבור הזה לרעתו של אבשלום כפי משפט הלשון הזה בעלמא, ולכן סופו נתלה שלא הצליח במחשבתו הרעה שחשב על אביו. אי נמי נראה לי בס"ד כיון דאבשלום היתה מחשבתו בהליכה זו להרע לאביו, ואביו לא ידע ולפי תומו בא לברכו, לכך מיה שהשמים שמו בפיו של דוד המלך ע"ה הברכה בלשון זה שהיא אבשלום בע"ה, והוי כשגגה היוצאה מפי השליט שאמר כן שלא במתכוון, יען שאבשלום היה ראוי לקללה ולא לברכה מפני שמתכוין לילך למרוד באביו ולהרגו, ודבור זה של אבשלום שיצא מפי אדוניו דוד המלך ע"ה מידו של אבשלום היה לו, כי הנה שמו מורה שהיה לו שלום עם אביו שנקרא **אבשלום** שם מורכב משתי תיבות שהם **אב שלום**, אך באמת הוא לבבו לא כן יחשוב ויחזר בפירוד ובשנאה עם אביו, לפיכך נסתלק משמו אות אל"ף המורה על אחדות ואהבה ונשארו בשמו אותיות **בשלום**, ולכן דוד המלך ע"ה לפי תומו אמר לו לך בְּשָׁלוֹם, לומר שאין לך אות אלף, והוא לא הרגיש בזה אלא מן השמים כך שמו לו בפיו לומר בשלום המורה על חסרון האלף. ברם מקשים העולם והא הכתיב (בראשית כח, כא) **וְשָׁמַיִם בְּשָׁלוֹם אֵל בֵּית אָבִי**? ונראה לי דאין זו קושיא כלל דהא דקדי רבנן על האומר לך בשלום היינו טעמא, משום דמשמע מזה דוקא הליכה תהיה בשלום אבל ביאתו וישיבתו במחוז חפצו לא תהיה בשלום, לכך לא מעלי האי לישנא, מה שאין כן אם א"ל לך לשלום שהוא רצונו לומר שילך למקום השלום, כלומר שימצא שלום במקום שהוא בא בו, ואין לדייק מזה שהליכתו לא תהיה בשלום, שאם הליכתו לא תהיה בשלום שימות או יהרג או ינוק אם כן לא יגיע למחוז חפצו ששם יראה השלום, ואם כן מוכרח לומר כיון שמתברך שילך אצל השלום ודאי לא ימות בדרך אלא יגיע אצל השלום, ולכן יעקב אבינו ע"ה כיון דאמר ושבתי בשלום אל בית אבי ליכא לדייקי שבדרך דוקא ימצא שלום, כיון שאמר ושבתי אל בית אבי הדבר מוכן שימצא בשלום בבית אביו שהוא מקום חנינו, ומ"ש (תהלים כט, יא) **ה' בְּרַךְ אֶת עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם**, אין בזה דיוק לגרעוּתא כמו שיש באומריו לו לשלום, אלא הכונה בברכה של השלום, וכמ"ש **וְיִבְרַךְ בְּבָנָיִם בְּרַךְךָ בְּמִמּוֹן וּכְיוּצָא.** (בן יהודע שם)
- י. ויש דעה שבנימין מת בן מאה ואחד עשרה שנה. ובתורה שלמה שמונת פרק א' הערה נ מובאת גרסה שמת בן מאה וחמש עשרה שנה.
- כ. אם נאמר שהבטחה זו נאמרה לו ולרוע, יקשה הלא בלעם ברח את ישראל ונתקלל? וי"ל זה שסיים הכתוב **וּמִקְלַלְךָ אָאֵר** שהמברך בפה ומקלל בלב – **אָאֵר**. ולפי שאחד היה בלעם, שלא היו פיו ולבו שווים בקללה, ושאר צוררי ישראל מקללים בלבם ובפיהם, לפיכך נאמר **וּמִקְלַלְךָ לְשׁוֹן יְחִיד**. (אנונים לתורה)
- מ. **הַמוֹסֵר דִּין עַל חֲבֵירוֹ וְכֹתִיב וְיָבֵא אֶבְרָהָם לְסֹפֵד לְשָׁרָה וְלִכְפֹּתָהּ.** לא היה צריך להביא ראייה מהאי קרא דכמה פרשיות בתורה שנאמרו בהן שהיה אברהם חי אחרי שמת שלום אבל הביא מהאי קרא שהיתה שרה אברהם חיה ולוי מסרה דין עליו דלא ה"ל למכתב רק ואברהם בכה וספד על שרה אבל כתב ויבא אברהם וגו' ירצה כדלקמן שממהרין לצועק יותר מן הנצעק שודאי גם אברהם שהוא הנצעק גם הוא נענש כמה שמתה שרה דאין אשה מתה אלא לבעלה אבל היא נענשה תחלה שהיא כבר מתה ואברהם לא נצטער ולא ידע במיתתה עד שבא ונתוודע לו שמתה. ומ"ש דאית ליה דינא כתבו התוס' ובימי שרה היה ב"ד של שם קיים עכ"ל והר"ן פ"ק דר"ה כתב א"נ דהל"ל לאברהם מקמי הכי כו' מקמי דלשוויה להק"ה דיינא עליה ע"ש. (חידושי אגדות שם)
- נ. **כָּל הַמוֹסֵר דִּין עַל חֲבֵירוֹ** והוא שצועק עליו להק"ה"ה שיקח נקמתו ממנו של שגזלו ויש לו דין בינך שאם יודיע לו הענין יעשה לו כפי הראוי וזה מתכוין להענישו ביותר ראוי הוא ליענש תחלה על עונותיו והוא שאמר או לוי לצועק יותר מן הנצעק וכן אמרו אחד הצועק ואחד הנצעק במשמע ר"ל במשמע של וחרה אפי והרגתי אתכם אלא שממהרין לצועק יותר מן הנצעק ר"ל שממהרין ליפרע מן הצועק וגדולי המפרשים פרשוה בענין אחר ובמסכת שבת אמרו שכל שחברו נענש על ידו אין מכניסין אותו במחיצתו של הק"ה"ה ודוקא בדרך שהיה אפשר לו על ידי בית דין ליטול ממנו את דינו והוא מתכוין להענישו הא אם לא כיון לכך ונשתלה הרשע ביד פשעו אין לו דמים כלל ומ"מ יהא אדם מן הנרדפים ולא מן הרודפים דרך צחות אמרו אין לך מרודפים יותר מתורים ובני יונה והם שהוכשרו למזבח. (המאיר שם)
- אוי לו לצועק יותר מן הנצעק. קשא איך יצויר שיהיה אוי לצועק יותר מאחד דבאמת זה הצועק הרע לו חבירו רעה גדולה על לא חסם בכפוי? ונראה לי בס"ד דהן אמת באותו דבר שצועק עליו הוא עשוק אך יודמן שזה הצועק עשה רעה לאחרים כמו זאת הרעה שהרעו לו ולכן כיון שעל זאת הרעה שהרע לו חבירו הוא צועק ומוסר דין ומגדיל מדורת אש הרעה על חבירו לקללו ולבקש עונשים קשים עליו עתה הוא נלכד באמרי פיו בעבור רעה שעשה הוא לאחרים ולכן אוי לו יותר כי הוא נתפס בעונשים אלו שבקש על חבירו ואין צריך לישב בית דין על זה לראות אם חייב כל כך עונשים בעבור רעה זו ההודאת בעל דין סגי ליה לחייב עצמו אבל עונשים אשר ביקש על חבירו צריך שיצא פסק דין זה על פי בית דין של מעלה ולא יתחייב חבירו כאשר ישית זה עליו באמרי פיו. (בן יהודע שם)
- פ. **שֵׁשׁ אֲנָכִי עַל אֲמִרְתְּךָ פּוֹצֵעַ אֶשְׁלַל רַב.** רב דריש ליה גמ' פרק ר"א דמילה על מילה שעושה אותה בשמחה והענין דשלל הוא דבר הנלקח מיד אחר מה שהיה לו וזה מילה שנלקחה מן ב"נ דכל מצוה שנאמרה לב"נ ולא נשנית בסניני לישראל נאמרה ולא לב"נ א"כ נלקחה מב"נ ופ"ר אע"ג דנשתלה מב"נ התם אם קיים פ"ר בעודו ב"נ ונתגייר קיי"ל דפטור מפ"ר אה"כ משא"כ במילה שעו"ג שנתגייר כשהוא מהול צריך להטיף ממנו דם ברית וקיומו אינו כלום ואינו מועיל כלל לכן שפיר הוי שלל שנשלל מהם. (משך חכמה הפטרות לך לך)
- צ. א"נ אברהם החמיר על עצמו להחייב את הרכוש הזה כמו גזל, למרות שבעליהם כבר התייאשו מהם, כיון שלא מרצונם התייאשו מהם. (אמרי שמאי)
- ש. כתב האוה"ח – עוד ירצה כי להיונים אחים אין לוט ולא רועי מתנהגים בכבוד הצריך לאברהם בחושבם כי אין הפרש מה שאין כן אהיו אברהם ולוט בלתי קרובים היו נוהגים כבוד באברהם לצד רוממות כבודו אשר גדלו אלהים.

שבעים פנים לתורה, לעיתים תהיה יותר מתשובה אחת
 התשובות אינם להלכה למעשה, הערות והארות יתקבלו בברכה
לעילוי נשמת הרב חפץ בן אסתר זצ"ל
 לקבלת העלוך במייל ניתן לפנות לכתובת ramnadlan018@gmail.com